

Veranderingen in de vogelwereld

door J. de Jonge, Groningen

Het feit, dat de merel nog niet zo heel lang geleden een echte „buitenvogel” was en dat later een deel der merels als „huismerels” meer de menselijke woningen heeft opgezocht, is wel iedereen bekend. Wolda heeft aan dit verschijnsel veel aandacht besteed en duidelijk doen uitkomen, dat het verschil tussen huis- en buitenmerel niet beperkt bleef tot de aard van hun territorium, maar dat er ook duidelijk physiologische verschillen waren aan te wijzen. De verjongingsperiode van de huismerel duurt nl. langer, m.a.w.: de huismerel kan meer broedsels grootbrengen dan de buitenmerel.

Het zou interessant zijn, eens na te gaan, of bij deze beide „physiologische rassen” ook verschillen in gedrag te constateren zijn ten opzichte van de mens. Het lijkt mij, dat inderdaad de huismerel een veel grotere mate van vertrouwdheid met de mens vertoont en het zal dan wel zo zijn, dat hij zich die grotere vertrouwdheid in de loop der jaren door ervaring heeft verworven. Nu zijn er meer vogels, die in de laatste jaren kennelijk een toenadering tot de mens vertonen.

Allereerst de braamsluiper. Niet, dat deze vogel vroeger de mens vermeed. Integendeel: in de heggen rondom de dorpstuinen kon men hem geregeld aantreffen. Maar in de laatste jaren verschijnt hij ook in de steden. Met een klein stadstuintje is hij al tevreden. Deze zomer sloeg er zelfs een paartje zijn tenten op op de hoek van een vijver aan een drukke verkeersweg in Groningen. Elke morgen hoorde ik het bekende rateltje en ik verwonderde er mij opnieuw over, met welk een klein territorium zo'n zangertje toch wel genoeg neemt. Op verschillende andere plaatsen in de stad heb ik de laatste jaren dat rateltje gehoord, gewoonlijk in achtertuintjes van zeer bescheiden formaat.

Is er bij de braamsluiper misschien nog sprake van flauwe grenzen of van een zeer geleidelijke overgang van de buiten- naar de stadsvogels, zeer evident is het verschil in dit opzicht bij de dodaars. Iedere vogelliefhebber weet, dat de dodaars een van die vogels is, die zich niet zo graag laten zien. Maar wat zegt U ervan, dat diezelfde dodaars enkele jaren geleden zijn intrek heeft genomen in een van onze stadsvijvers? De laatste paar jaren zijn er zeker 5 à 6 paartjes geweest, die er met succes gebroed hebben ook, al zijn ze behoorlijk lastig gevallen door de meerkoeten. Ik kan er nog aan toevoegen, dat deze soort ook in andere stadsvijvers is gesignaleerd. Of het ook daar tot broeden gekomen is, weet ik niet.

Natuurlijk leggen de dodaarzen een grotere mate van schuwheid aan de dag dan eenden en koeten. Voorlopig althans. Ze laten zich bv. zeker niet voeren en dat houdt stellig geen verband met het feit, dat de dodaars in de eerste plaats dierlijk voedsel gebruikt. Volgens „The Handbook of British Birds” eten ze, behalve diverse vissoorten: mollusken, insecten, kreeftachtigen en „some vegetable matter”. Dat verschilt niet zoveel met de kokmeeuw, die volgens hetzelfde werk voor 89 % dierlijk en voor 11 % plantaardig voedsel gebruikt, maar die zich met plezier laat voeren. De dodaarzen talen zelfs niet naar dat voedsel, maar blijven op een zeer behoorlijke afstand. Maar ze zijn dan toch gewend aan het stadsumoer en vertonen dus een veel mindere mate van schuwheid dan hun soortgenoten buiten.

Dit geldt ook voor het waterhoentje, dat in de laatste jaren — in de stad —

op tal van plaatsen verschijnt en broedt, waar men het vroeger niet zag. Volgens Geyr von Schweppenburg zouden deze „bij de mens aangepaste” waterhoentjes ook een sterk verminderde trekdrang vertonen, wat weer ten gevolge heeft, dat deze categorie van waterhoentjes in een strenge winter de zwaarste tol moet betalen. Inderdaad kan men waarnemen, dat deze „makke” waterhoentjes zelfs in zeer strenge winters op hun post blijven, wat hun, als de mens zich niet over hen ontfermt, natuurlijk noodlottig wordt. Bestaat er verband tussen deze verandering van milieu en verandering in trekdrang en zo ja, welk?

Zuiver individueel is het geval van de smient, die enkele jaren geleden — 't was in de strenge winter van '46 op '47 — in een van onze plantsoengrachten is neergestreken en er nadien gebleven is ook. Beweerd wordt, dat hij zelfs al broedpogingen heeft gedaan, maar dat die door de andere eenden vrijdeld zijn. In ieder geval is hij wel al die jaren gepaard geweest.

Opvallend is ook een verandering in de lijsterwereld, en wel het steeds verder doordringen van de grote lijster en de even sterke achteruitgang van de zanglijster. Waar mee niet gezegd wil zijn, dat er tussen die beide verschijnselen een causaal verband zou bestaan. Hoorde men tien jaar geleden in bijna elke villatuin het zanglijsterlied schallen en wist men elkaar als bijzonderheid te vertellen, dat hier of daar een grote lijster te vinden was, thans zijn de rollen min of meer omgekeerd.

Vanwaar deze veranderingen? Is de trek naar de steden een verschijnsel, analoog aan de verhuizing van de merel? Is hij door innerlijke oorzaken bepaald, of is het een kwestie van noodgedwongen migratie door het schaarser worden van de natuurlijke biotoop?

En dan: als er van physiologische veranderingen bij deze soorten sprake is, zijn deze dan erfelijk en vestigt het nageslacht van deze bij de mens aangepaste „rassen” zich ook weer in een dergelijk milieu?

Wat de zanglijster betreft: is hij door de grote lijster — die er agressief genoeg voor is — van zijn plaats verdrongen, of is er sprake van (natuurlijk onafhankelijk van elkaar werkende) endogene invloeden, die bij de een: verdwijnen en bij de ander: verschijnen ten gevolge hebben?

Al met al lijkt het mij voor vogelaars met speurzin en tijd de moeite waard, eens op deze veranderingen in de vogelwereld te letten. We zouden haast van een zekere vogel-urbanisering kunnen spreken en het is zeker belangwekkend, dit verschijnsel in de komende jaren nauwlettend te volgen en zo mogelijk achter het hoe en waarom ervan te komen.

Plan Tuinstad Slotermeer

door J. E. Sluiters

Wie met de trein van Amsterdam naar Haarlem reist, heeft ongetwijfeld opgemerkt, dat er even voorbij Sloterdijk in het gebied ten zuiden van de spoorlijn en de Haarlemmerweg hard gewerkt wordt en enorme veranderingen plaats vinden. Opvallend zijn al de grote buisleidingen, ergens uit de Y-polder komend, over spoorweg en Haarlemmerweg heen en de enorme zand- en moddervlakten, tegen de horizon afgegrensd door zwarte aarden wallen of helgele zandlichamen. Van het oude cultuurland is practisch niets meer over.

Amsterdam breidt zich uit. En aan een uitbreiding gaat hier altijd heel veel